

مبارزات آیت الله شیخ محمد خالصی زاده
به روایت اسناد

www.ketab.ir

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

فروست:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

دباغ، اسلام، ۱۳۴۷-

مبارزات آیت‌الله شیخ محمد خالصی زاده به روایت اسناد / تدوین اسلام دباغ.

تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰.

۹۴۴ ص.

انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی: ۷۶۰؛ اسناد ۶۵.

۱۵۱۰۰۰ ریال: ۹، ۵۱۲، ۴۱۹، ۹۶۴، ۹۷۸

فیبا

خالصی، محمد، ۱۳۶۷-۱۳۴۲ - اسناد و مدارک

روحانیت - ایران - فعالیت‌های سیاسی - اسناد و مدارک

ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۰۴-۱۳۳۰ - اسناد و مدارک

ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۰۴-۱۳۳۰ - جنبشها و قیامها

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

۱۳۹۰ د ۲ / خ ۱۴۸۶ DSR

۲۳۵۸۸۷۶

انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

عنوان: مبارزات آیت‌الله شیخ محمد خالصی‌زاده به روایت اسناد

تدوین: اسلام دباغ

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۱۵۱۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۵۱۲-۹

ISBN: 978-964-419-512-9

مقوق این اثر برای ناشر محفوظ است

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبروی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irde.ir

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
۱۱	 پیشگفتار

بخش اول:

۱۵	 مدخل پژوهشی
۱۷	 در بچه‌ای به زندگی آیت‌الله العظمی شیخ محمد خالصی زاده
۱۷	 خاندان خالصی
۱۸	 تولد و تحصیلات
۱۹	 تجدد در اندیشه‌های آیت‌الله خالصی زاده
۲۱	 وحدت اسلامی
۲۲	 تألیفات
۲۲	 تألیفات فارسی یا ترجمه شده
۲۵	 تألیفات عربی
۲۸	 آثار خطی
۲۹	 مبارزات سیاسی و جهاد مسلحانه در عراق قبل از تبعید به ایران
۲۹	 نبرد با انگلیس
۳۷	 نقش آیت‌الله خالصی زاده در انقلاب ۱۹۲۰ عراق
۴۱	 حضور آیت‌الله خالصی زاده در مبارزات سیاسی عراق

۴۷	 فصل اول: ورود آیت‌الله خالصی زاده به تهران
----	--

۴۸	 علنی شدن مواد معاهده‌ی قیمومت در روزنامه‌ها
----	---

۵۳..... مخالفت با جمهوری رضاخانی

۶۷..... اسناد فصل اول

فصل دوم: فعالیت‌های آیت‌الله خالصی‌زاده در تویسرکان ۱۳۰۹/۹/۴ تا ۱۳۲۱/۱/۳۰ ش ۷۳

۷۳..... آیت‌الله خالصی‌زاده در تویسرکان

۸۰..... اسناد فصل دوم

فصل سوم: فعالیت‌ها و مبارزات آیت‌الله خالصی‌زاده در کاشان ۱۳۲۱/۲/۲۳ تا

۱۱۹..... ش ۱۳۲۳/۷/۱۰

۱۱۹..... آیت‌الله خالصی‌زاده در کاشان

۱۲۷..... اسناد فصل سوم

فصل چهارم: آزادی آیت‌الله مبارز بازگشت به تهران پس از تبعید کاشان ۱۳۲۳/۲/۲۳ تا

۲۳۵..... ش ۱۳۲۶/۲/۲۵

۲۳۵..... آزادی آیت‌الله مبارز

۲۴۴..... اسناد فصل چهارم

فصل پنجم: فعالیت‌ها و اقدامات آیت‌الله خالصی‌زاده در یزد ۱۳۲۶/۲/۲۶ تا

۳۲۵..... ش ۱۳۲۸/۶/۱۰

۳۲۵..... فعالیت‌ها و اقدامات آیت‌الله خالصی‌زاده در یزد

۳۳۴..... بازگشت به عراق در ۱۳ آبان ۱۳۲۸

۳۳۵..... رحلت آیت‌الله خالصی‌زاده

۳۳۷..... اسناد فصل پنجم

بخش دوم

۴۹۹..... اسناد و تصاویر

۵۳..... نمایه

مقدمه

آیت‌الله شیخ محمد خالصی‌زاده از علمای مبارز تاریخ معاصر است که بخشی از مبارزات وی در عراق علیه انگلیسی‌ها و بخشی هم در ایران بوده است. حضور و فعالیت ایشان در مقطع مهم تاریخ معاصر ایران، گوشه‌هایی از تاریخ مبهم این دوران را روشن می‌سازد. گزارش‌های متعددی از فعالیت‌های وی در دوره رضاخان، تبعید وی به یزد و کاشان و فعالیت‌هایش در این شهرها، مبارزات وی علیه بهائیت و... فرازهایی از مبارزات این روحانی مجاهد است.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی بر اساس رسالت تاریخی خود در تبیین نقش علمای مجاهد، انتشار مجموعه اسناد آیت‌الله خالصی‌زاده را در دستور کار خود قرار داد. امید آنکه انتشار این اسناد زوایای تاریک مبارزات علمای شیعه را روشن‌تر نماید.

در پایان ضمن تشکر از آقای اسلام دباغ که گردآوری و تدوین این مجموعه را برعهده داشتند، از معاون پژوهشی آقای دکتر اکبر اشرفی، مدیر بخش تدوین آقای رحیم نیکبخت و همچنین کارشناس تدوین اسناد آقای ایمان حسین قزل‌ایاق و همچنین همکاران محترم در معاونت انتشارات قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

پیشگفتار

۶ محرم الحرام ۱۳۴۱ ق / ۶ شهریور ۱۳۰۱ ش، میهمان ویژه‌ای وارد ایران شد. او که مجتهدی مبارز و از سلاله‌ی مرجعیت مبارز شیعه بود، به دستور مستقیم «سیر پرسی کاکس» فرمانده نظامی انگلیس در عراق به ایران تبعید شده بود.

این میهمان، آیت‌الله شیخ محمد خالصی زاده، فرزند مرجع شیعه حضرت آیت‌الله العظمی شیخ محمد مهدی خالصی و رئیس «حزب ملی عراق» و دستیار آیت‌الله العظمی محمد تقی شیرازی بود. از این رو، استقبال بسیار گرمی از ایشان در تهران و شهرهای محل عبورش به عمل آمد.

شیخ محمد خالصی زاده در سال ۱۲۶۷ ش در کاظمین عراق متولد شد و زیر نظر پدرش و در حوزه‌ی ایشان تلمذ و پرورش یافت و در سن ۲۰ سالگی به درجه‌ی اجتهاد رسید.

تحولات سیاسی جهان اسلام و عراق به دنبال آغاز جنگ جهانی اول و تهاجم بریتانیا به عراق (۱۹۱۴ م / ۱۲۹۳ ش) مراجع مبارز عراق را به جبهه‌های جنگ و رودرویی با ارتش بریتانیا کشاند. عراقی‌ها نیز پس از خاتمه‌ی جنگ (۱۹۱۸ م / ۱۲۹۷ ش) و اشغال کامل کشورشان از سوی انگلیس، به دعوت و رهبری مراجع و علما به مبارزات مسلحانه روی آوردند. این رویارویی نابرابر میان ارتش مجهز استعمار بریتانیا و نیروی مجاهدین و علما، گرچه به پیروزی گروه دوم نینجامید، ولی توانست ضربه‌ی سهمگینی به موجودیت و حیثیت این ابرقدرت بزند؛ به همین دلیل دولت انگلستان را وادار کرد از اشغال مستقیم نظامی عراق به اشغال سیاسی آن کشور

تغییر رویه دهد. در این مرحله نیز هوشیاری و تیزبینی مرجعیت دینی مانع پیشرفت اهداف استعمارگرانه‌ی انگلیس در عراق شد. اصرار مرجعیت بر دیدگاه‌های حق‌هی خود مبنی بر استقلال کامل عراق از هرگونه سلطه‌ی خارجی و مخالفت با تحمیل معاهده‌ی «انتداب» یا تحت‌الحمایگی عراق، خشم بریتانیا را برانگیخت، طوری که سیاست پنجه‌ی آهنین را در برابر مراجع و مخالفان در پیش گرفت.

در همه‌ی این رویدادها آیت‌الله‌العظمی شیخ محمد مهدی خالصی و فرزندش شیخ محمد خالصی‌زاده حضور فعال و مؤثری داشتند. از این‌رو «سیر پرسی کاکس» با هدف هشدار به مرجعیت، ابتدا در ۶ شهریور ۱۳۰۱ دستور تبعید آیت‌الله خالصی‌زاده را از عراق صادر کرد که با ورود ایشان به ایران، صفحه‌ی جدیدی از مبارزات این مجتهد انقلابی آغاز شد که قاپازگشت ایشان به عراق در ۱۳ آبان ۱۳۲۸ ادامه داشت.

این کتاب دربرگیرنده‌ی اسناد مبارزات آیت‌الله خالصی‌زاده در زمان تبعید به ایران می‌باشد. این اسناد شامل نامه‌نگاری‌های دستگاه‌ها و مقامات دولتی، تلگراف‌ها، گزارش‌های مأموران و نامه‌نگاری‌ها، سخنرانی‌ها و بیانیه‌های آیت‌الله می‌باشد. بدیهی است کمتر سندی یافت می‌شود که به طرفداری از آیت‌الله باشد، یا شکایت و گلایه و انتقاد و گاهی اتهام نداشته باشد. در این اثر تلاش شده اسناد را بدون شرح و توضیح و بدون جرح و تعدیل - جز در چند مورد - نقل کنیم.

در واقع کتاب حاضر منبعی برای محققان، پژوهشگران و دانشجویانی است که در صدد نوشتن رساله، تحقیق، مقاله درباره‌ی آیت‌الله‌العظمی شیخ محمد خالصی‌زاده هستند. همچنین در نظر است (ان شاء الله) در آینده کتابی با مضمون «آیت‌الله خالصی‌زاده از نگاه مطبوعات ایران ۱۳۰۳ - ۱۳۲۸ش» و نیز «آیت‌الله خالصی‌زاده در اسناد محرمانه‌ی انگلیس ۱۹۱۴-۱۹۲۵» شامل ترجمه‌ی اسناد محرمانه‌ی انگلیس موجود در مرکز اسناد بریتانیا (PUBLIC RECORD OFFICE) را در اختیار پژوهشگران قرار دهیم.

اسناد برگزیده در این کتاب به جز در مواردی که چند سند از لحاظ موضوعی

به هم مرتبط بوده‌اند، براساس تاریخ مرتب شده‌اند. این اسناد در واقع قسمتی از اسناد موجود در «مرکز اسناد امام خالصی» می‌باشد که عمدتاً مربوط به نخست‌وزیری است. همچنین اسناد زیادی نیز از دربار و دیگر وزارتخانه‌ها و فرمانداری شهرستان‌های محل حضور آیت‌الله خالصی‌زاده موجود است که تاکنون طبقه‌بندی نشده و در اختیار پژوهشگران قرار نگرفته است. فصل‌بندی کتاب نیز براساس و به ترتیب حضور آیت‌الله خالصی‌زاده در شهرهای مختلف ایران به پنج فصل تقسیم شده است.

ناگفته پیداست که به دست آوردن، طبقه‌بندی، بازخوانی و بازنویسی این تعداد از اسناد حاصل تلاش دسته‌جمعی مراکز مختلف، پژوهشگران، شخصیت‌ها و دوستان از طی چند ساله گذشته بوده که برای انتشار این اثر کمک کردند که جا دارد از کلیه‌ی کسانی که در این اثر سهیم بودند، کمال تشکر و سپاس را داشته باشم؛ از جمله سازمان اسناد و کتابخانه‌ی ملی جمهوری اسلامی ایران، مرکز اسناد و کتابخانه‌ی مجلس شورای اسلامی، حضرت آیت‌الله شیخ محمد مهدی خالصی (فرزند بزرگوار آیت‌الله خالصی‌زاده) که مقدار زیادی از اسناد را در اختیار «مرکز اسناد امام خالصی» قرار دادند، آقایان علی کریمیان و محسن روستایی کارشناسان سازمان اسناد ملی و استاد دانشگاه که در امر شناسایی امضاها و بازخوانی اسناد کمک کردند، حجت‌الاسلام والمسلمین شیخ علی احمدی (مؤلف کتاب «شیخ محمد خالصی‌زاده؛ روحانیت در مصاف با انگلیس») که آماده‌سازی قسمتی از کار را بر عهده داشتند و خانم‌ها مریم رجائی و فاطمه دباغ که در امر استخراج نمایه و آماده‌سازی کتاب برای چاپ سهیم بودند، کمال تشکر و سپاس را می‌نمایم. همچنین از «مرکز اسناد انقلاب اسلامی» و جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای روح‌الله حسینیان ریاست محترم مرکز به دلیل تلاش‌های پیگیرشان در امر احیای تاریخ انقلاب اسلامی تشکر ویژه‌ای دارم.

در آخر، ثواب و ارج این اثر را نثار می‌کنم به روح و «نفس مطمئنه» مجاهد فی سبیل‌الله حضرت آیت‌الله‌العظمی شیخ محمد خالصی‌زاده (ره) که مشقت پاسداری

از حریم مقدس شریعت اسلام را با صلابت کم‌نظیرشان به جان خریدند و افتخارات زیادی را رقم زدند و همچنین روح پدرم علامه شیخ هاشم دباغ که مشوق همیشگی من در این راه بودند و در واپسین روزها پیش از چاپ کتاب به رحمت خدا پیوستند.

اسلام دباغ

مدیر مرکز اسناد امام خالصی

۱۳۸۸/۲/۲

www.ketab.ir